

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XVI—XVII

BELGRADE
1985—1986

<http://www.balcanica.rs>

Рекли бисмо, међутим, да су аутори — како се може видети на бројним страницама на којима се објашњава лексичко порекло санскритом — веома субјективни и недовољно документовани, служећи се чак неким импонарним елементима.

II поглавље, дато под насловом „Познавање дачко-трачког језика“ (стр. 50—83), доноси етимологију 44 трачка или тобоже трачка топонима и антропонима. Много је значајније III поглавље, чији је наслов „Дачки елементи у румунском језику“ (стр. 84—246). Оно представља централни део излагања, а почиње потпоглављем „Односи у сличности између румунског и санскритског језика“, да би се наставило „Румунско-санскритским приближавањем у граматичкој структури“, где би могло — како и треба очекивати — упоредити са санскритом и сваки други европски језик. Затим следи „Аутохтоно наслеђе у румунском језику“ (700 речи), али је, код највећег броја примера јасно, односно знатно ближе латинско, словенско, мађарско, турско или неко друго порекло, а најмање санскритско.

Да не бисмо дужни, даћемо само — по нашем мишљењу — два примера неслагања, оба узета насумице из многобројних произвољности или немогућних комбинација.

Ево како се објашњава реч *Бистрица*, несумњиво словенског порекла (82, стр. 112—113): „На североистоку Баната тече река *Бистра*. По неким филолозима сматра се да је њен назив сло-

венског порекла, јер потиче од *bistro* (брзо). Бистра би стога значила 'Брза'. Наше је убеђење да назив *Бистра* као и дериват *Bistrița* јесте стара румунска реч која не потиче из словенског и зато се смисао реке *Бистра* не везује за словенски појам 'брза'.“ Потом се инсистира да се порекло поменуће речи објасни санскритском речи *vistra, vistrița*, која значи, „широк, велики“, и то стога што се у конкретном случају не ради о реци која је брза. Но ако у овом примеру и има нешто истине у смислу који дају аутори, навешћемо како објашњавају реч *дух* (226, стр. 149): „Реч значи 'спирит, нематеријално биће' у нашем фолклору. У санскриту *друх* = 'демон који наводи на зло, зловоља'. Нема никакве везе са хришћанством. Порекло јој је старије.“ Питамо се само откуда та реч у румунском црквеном језику, где је неоспорно словенског порекла! Уосталом, далеко би нас одвело ако бисмо се задржавали на свакој речи.

Излагање се закључује „Завршним разматрањима“ (стр. 247—251) којима се настоји да се укаже на јединственост дачко-романске симбиозе у формирању румунског језика и румунског народа.

Но чак ако су и превазишле могућности дозвољеног, односно онога до чега се данас дошло на основу позитивних научних резултата, овакве књиге указују на путеве којима треба да се крене као и на недоследности којих се треба чувати.

Момчило А. Савић

СРПСКИ ЛАТИНИСТИ

Opera scriptorum Latinorum natione Serborum usque ad annum MDCCCXLVIII typis edita. Collegit et digessit Vukosava Karanović. Belgradi MCMLXXII

Попис дела југословенских писаца латиниста новијег доба — до 1848. године — представља дело фундаменталне вредности за све научне области наше не тако давне прошлости. Цео посао, у

ствари, представља резултат договора и рада Савета академија наука и уметности Југославије. Отуда *Bibliographiae fundamenti* имају заједнички наслов *Iugoslaviae scriptores Latini recentioris*

aetatis — Југословенски латинисти новијета доба, у три дела:

Pars I. *Opera scriptorum Latinorum natione Croatarum* usque ad annum MDCCCXLVIII typis edita. Tomus I. Index alphabeticus. Collegit et digessit prof. Sime Jurić. Editionem curavit dr Zlatko Herkov, adiuvantibus prof. Vera Bonifačić, Ljerka Madirazza, Anica Pleše, Ljerka Zetović. Zagrabiae MCMLXVIII; — Tomus II. Index systematicus. Collegit et digessit prof. Sime Jurić adiuvante dr Dana Čučković. Editionem curavit dr Zlatko Herkov. Zagrabiae MCMLXXI.

Pars II. *Opera scriptorum Latinorum Sloveniae* usque ad annum MDCCCXLVIII typis edita. Collegit et digessit Primož Simoniti. Zagreb Editionem huius Bibliographiae partis curavit Milan Grošelj — Ljubljana MCMLXXII.

Pars III. *Opera scriptorum Latinorum natione Serborum* usque ad annum MDCCCXLVIII typis edita. Collegit et digessit Vukosava Karanović. Editionem curavit dr Slavko Gavrilović. Belgradi MCMLXXII.

После пописа библиотека у којима се чувају дела српских латиниста и након прегледа извора (*Fontes*) употребљених приликом израде ове фундаменталне библиографије, следе краће уводне напомене В(укосаве) К(арановић), које је на латински језик превео др Фрањо Баришић. У том предговору су изложени принципи којима се састављач руководи у припремању библиографије, полазећи од раније договорених упутстава на основу којих су урађени пописи дела хрватских и словеначких латиниста.

Зна се да је код Хрвата па и Словенаца *sermo Latinus* био неко време готово званичан језик. Готово сви јавни и приватни споменици (закони, дипломатска, судска и нотарска акта) писани су на латинском језику, који је био прихваћен и у јавном животу, по судовима и школама, на трговима; свештеници, племићи, грађани, војници, образовани и необразовани — били су склони употреби латинског језика.

Код православних Срба ранија писменост и образовање развијали су се далеко од латинштине. И поред тога, у неким областима насељеним Србима, посебно код Срба под влашћу Аустро-Угарске и Венције, поред ћирилице у употреби су били латински, немачки и италијански. И овде се латински језик употребљавао у јавним пословима. На латинском језику су штампане све дисертације које су за стицање степена доктора наука брањене на разним универзитетима. У доста прилика су и беседе држане на латинском језику. На овом језику су састављане посвете у прози и стиху, писани су годишњи школски извештаји.

Многи млади Срби, чија се имена у предговору библиографије илустративно помињу, од половине XVIII до краја XIX века, школовали су се у европским градовима — Бечу, Грацу, Будиму. Како су тада у школама многи предмети предавани на латинском језику, млади школовани Срби су, враћајући се у завичај, и сами ширили образовање на латинском језику. Неки од њих су из северних крајева Србије, данашње Војводине, прелазили у јужне области, у Србију кнеза Милоша, и ту ширили писменост и културу, по школама и другим институцијама.

Овом библиографијом, како се у предговору подвлачи, обухваћена су дела на латинском језику писана не само у географски омењеној Србији, било да су их писали домаћи или страни (путу) писци, него су пописана и сва она дела српских латиниста ма где да су они живели и стварали, као и дела страних аутора који су писали о српским стварима.

Библиографија је подељена у два дела. У првом делу грађа је алфедно сређена по ауторима или насловима дела, а у другом — иста дела сврстана су по материји, по дисциплинама на које се односе (каталози, филозофија, теологија, право, педагогија, прозни писци, песничка дела, историја, нумизматика, математика,

физика, медицина). Имена су писана савременом ортографијом; само у изузетним случајевима, и то имена у оригиналу дата су у парентези.

Са методолошког становишта посебно је значајно да се књига са више аутора наводи под именом српског латинисте, што је и разумљиво, јер нас аутор и његов удео у делу веома занимају. Изгледа међутим да то није увек и најдоследније спроведено, па су неки српски латинисти нашли место међу хрватским ауторима. Управо тако једино и можемо схватити ону ограду на почетку предговора српским латинистима — „не сматрамо неопходним да овде, с малим изузетком, поново доносимо дела латиниста која су већ забележена у наведеним библиографијама“ (... ea latinistarum opera vel opuscula, quae in supra-

dictis bibliographiis iam notata erant, paucissimis exceptis, hic de novo afferre nequiquam necessarium esse iudicavimus).

У тако сложеном и изнад свега успешно обављеном послу, бележимо једва неколико углавном словних, штампарских пропуста: Graeci уместо Graci, bibliographise а треба bibliographiae, disposite уместо dispositi (auctores et tituli) — на стр. 5. и 6, и доцније на стр. 54, уместо Новаковић Стефан — читамо Стојан.

Иако невелик по обиму, овај библиографски приручник представља непроцењив допринос српској науци и култури XVIII и XIX века, јер старијих латинских текстова код Срба готово и није било, за разлику од хрватских и нарочито дубровачких латиниста од краја XV и XVI века.

Миодраг Стојановић

ЗБОРНИК У ЧАСТ ПЕТРА СКОКА

Zbornik u čast Petra Skoka o stotoj obljetnici rođenja (1881—1981), Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1985, 553 str.

Овај зборник, посвећен нашем великом романисти и балканологу, научнику који нам је оставио, између осталог, *Етимолошки рјечник хрватскога или српскога језика*, представља прилог којим су некадашњи ученици и поштоваоци великог лингвисте обележили стогодишњицу његовог рођења (1881. годину). Многобројни прилози у овом тому говоре о угледу и замашности дела загребачког филолога али ћемо се ми, приказујући Зборник у „Balcanici“, задржати првенствено на оним радovima који се тичу балканолошког приступа проблемима о којима су писали разни аутори из наше земље и иностранства. А одмах ћемо рећи да је таквих прилога и највише.

Покушаћемо да их прикажемо сврставајући их по предмету на који су се поједини аутори усмерили, мада то није лако изводљиво, имајући у виду да неки од

прилога представљају комбиноване двеју или више врста интересовања.

Тако, кад је реч о општем погледу на балканологију као лингвистичку дисциплину, треба истаћи рад *Henrik-a Birnbaum-a, Los Angeles, New approaches to Balkan Linguistics*, стр. 79—87, који настоји да укаже на неке нове путеве у сагледавању лингвистичких проблема на Балкану.

Типологија представља интересовање *Вере Герерсдорфер, Задар, Типови романизма у „Етимолошкијском рјечнику хрватскога или српскога језика“ Патра Скока*, стр. 167—174.

Иначе, лексика је поље интересовања већег броја аутора. Тако, док *Werner Bahner, Берлин, Einige spezifische Aspekte des rumanischen Wortschatzes in der Frühphase der romanischen Sprachentwicklung*, стр. 71—77, пока-